

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים ש"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 128 אלול תשע"ה

העלון מוקדש לעילוי נשמת דוד בן מרים חייבי ז"ל ע"י ר' יאיר חן הי"ד

פרשת שופטים

ופרקה, שינוי השם כשינוי מעשה דמי", והיינו משום שכשנתמנה רב יוסף לראשות הישיבה הרגיש בעצמו שינוי גופא, ועקב זאת עמד על כך ששינוי שם כשינוי מעשה].
ב. ושם בשו"ת משנה הלכות נשאל מאת ראש ישיבה אחד בענין השידוכין, שאבותיהם של בנות רבות מחפשים בין יתר הדברים שיהיה החתן בעל קומה גבוהה, והשאלה היא האם יש מעלה בענין הגובה לגבי שידוך. והעלה על פי הנ"ל, שהעיקר הוא שהבחור בעל מידות טובות, וחכם ועניו, ואזי ממה נפשך, אם יהיה ראוי להתמנות למעלה ושררה ומן השמים יגדלוהו אז גם אם הוא נמוך יהפך לגבוה, ואם כעת הוא גבוה אך שוטה, מה תועלת יש ברום גבוהה. אבל ודאי שאם יש לו גם גובה וגם חכמה הרי הוא עדיף.

ג. וראוי לציין לדברי בעל ה'מלוא הרועים' בספר 'קהלת יעקב' (אות ש' שמן המשחה) בשם ילקוט, ש"על ידי שמן המשחה נעשה הכהן בריה חדשה", ולפי זה כתב בשו"ת 'בן פורת' להגאון רבי יוסף ענגיל (ח"א סי' ב), שכיון שמחמת המשיחה נהיה הכהן כאדם אחר אסור למשוך כהן גדול בשבת, שנחשב הדבר כתיקון גברא נלפזי יש לדון האם מותר לסמוך ת"ח להוראה בשבת, שכן לדברי האחרונים הנ"ל גופו משתנה ויש בזה תיקון גברא. ברם, במהרש"א (סנהדרין יד, א) מבואר שבזמן התנאים נהגו לסמוך דוקא בשבת, ומוכח שהדבר מותר].

הראשון לציון בעל ה'חזון נחום' תמה מדוע אין מברכין בעת מינוי רב הקהילה

"שופטים ושופטים תתן לך בכל שערך" (טז, יח)

בספר 'חזון נחום' (שביעית פ"י מ"א) לראשון לציון רבי אליעזר נחום זצ"ל [נולד בשנת תכ"ג ונפטר בשנת תק"ה. מתלמידי ה'משנה למלך', ומרבותיו של רבינו החיד"א אשר מזכירו פעמים רבות בכתביו] תמה מדוע כאשר ממנים הקהל מרביץ תורה עליהם אינם מברכים על כך, והרי מצות עשה היא למנות שופטים [ואף שבזמן הזה היא מדרבנן, מכל מקום גם על מצוה דרבנן מברכים].

והנה בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' נד) כתב שאין מברכין על מינוי הדיינים משום שהאדם יראה לעינים, ואולי אין הם ראויים על פי דין תורה, ושמה רצון ה' במישהו שעדיף מהם. ומטעם זה אף אין מברכין במינוי רב קהילה.

ובפרדס יוסף (שמות כג, ז) הביא ג' טעמים נוספים מדוע אין ברכה על מצות מינוי דיינים: א. לשיטת הרוקח (סי' שסו) אין מברכין על מצוות הנהגות באומות העולם [נשאי אפשר לברך 'וציונו' שמשמע לנו ולא לאחרים], ולכן גם במינוי דיינים אין מברכין, כי אף בני נח נצטוו בזה [כמ"ש בסנהדרין (נו, ב) 'כשם שצטוו ישראל להושיב בתי דין בכל עיר כך נצטוו בני נח']. ב. הכסף משנה (ברכות יא, ב) דקדק מהרמב"ם שאין מברכין על מצוות שבין אדם לחבירו, ומצוות מינוי דיינים שייכת לבין אדם לחבירו. ג. באור רוע (ברכת המוציא סק"מ) כתב שרק על מצוה שאינה תמידית מברכין, משום חיבוב, אך במצוה שאין עת להיפטר ממנה לא שייך חיבוב, ומינוי דיינים היא מצוה תמידית.

ראש הישיבה שאל מה לומר לאבות שמחפשים לבנותיהם רק חתן גבוה...

במסכת מנחות (סה, א) אמרו "אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי חכמה, בעלי קומה, בעלי זקנה". ולכאורה, חכמה וזקנה הם דברים שמסייעים לדין בדין, אך מה תועלת לו קומתו, וכי אם ננס הוא אינו יכול להוציא הדין לאור.

ואכן הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פ"ב ה"א) השמיט דין זה, וביאר הלחם משנה (הל' ו') שרק מעלות ותנאים שקשורים לחכמת הדין מעכבים, אבל דין זה שיהיה בעל קומה אינו אלא לכתחילה אך אינו מעכב. ומכל מקום עדיין יש להבין מה תועלתה של גבהות הקומה אצל דייני ישראל.

פתרון הענין נתבאר בפירושו רש"י, 'בעלי קומה- שירתתו מהן בעלי דינים ולא ישקרו'. ונמצא שדיינים נמוכים אינם ראויים לדון בסנהדרין, כי מחמת נמיכותם אין בעלי הדין יראים מהם.

ברם, כתב בשו"ת משנה הלכות (חי"ב סי' רע"א) דבר פלא בשם האחרונים, שמי שנתמנה כחבר בסנהדרין היה גופו משתנה ונעשה גבוה כדי שיתיראו ממנו. וכן כתב הגאון רבי ראובן מרגליות ב'מרגליות הים' (סנהדרין יז, א אות כז), והאריך להביא ראיות לכך שמינוי שררה גורם לשינוי הגוף, וכמו שמצינו במדרש לגבי מינוי מלך (ויק"ר כו, ט) "הא למדת שאפילו היה אדם קצר ונתמנה למלך נעשה ארוך", וכן הוא בילקוט תהלים (פמ"ה) "שמך ששון מחברך- שמכין ששמן המשחה יהיה יורד עליו אם היה קצר היה מאריך".

וכן מצינו במסכת הוריות (יד, א), שכשרצו לבחור חכם שיעמוד בראשות הישיבה ראה רבה ש"גבה רישא" של אביו, ופירש"י "ראה לו הרמת ראש", והיינו כפשוטו שאביו נעשה גבוה יותר, והיה זה סימן שממים שראוי הוא להיות ראש הישיבה. והוא הדין בסנהדרין, שדיין שהיה נמוך היה גופו משתנה ונעשה גבוה יותר. [וכעין זה במס' בבא קמא (סו, ב) "אמר רבא, האי מילתא קשי בה רבה לרב יוסף עשרין ותרתיין שנין, ולא איפרקה עד דיתיב רב יוסף ברישא

על סמיכת אברכים לרבנות בדורנו ותלמידי בית הספר לקצינים בגרמניה

"ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (יז, ט)

פירש"י "ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו. אין לך אלא שופט שבימך". ובספר 'חפץ חיים על התורה' (עמ' ריז). וכן ב'פנינים יקרים' (עמ' 23) מסופר שהגאון ר' יוסף זונדל הוטנר מאישישוק הטיח דברים באוני מרן החפץ חיים זצ"ל כנגד גדולי הדור בטענה שאינם מחמירים די צרכם במתן סמיכה להוראה, ומסמיכים גם אברכים שאינם בקיאים ב"ש ופוסקים ובחלקי השלחן ערוך כהוגן. אך החפץ חיים לימד עליהם זכות, ואמר:

"זכורני שבשעת המלחמה בין גרמניה וצרפת גייסו הגרמנים את תלמידי בתי הספר לקצינים ומינו אותם מיד לקצינים. ומלך גרמניה הדגיש בנאום שנשא לפניהם, כי למרות שידיעותיהם אינן מספיקות ועדיין לא גמרו את חוק לימודם, בכל זאת הוא ממנה אותם לקצינים, משום שהמולדת בסכנה והמצב הוא מצב חירום, ועליהם להתייצב בשורות הלוחמים הראשונות, אמנם הוא מקווה כי במשך המלחמה יקנו להם את הידיעות הדרושות לשם ניהול קרב ומלחמות".
"וכן אנהו כעת במצב מלחמה מבפנים ומבחוץ, ואין לדחות היום מהאברך את אותן הידיעות שדרשנו לפנינו ממועמד לסמיכה, אלא עלינו לגייס את כל האברכים להתייצב בראש הלוחמים, ובמשך תקופת כהונתם ברבנות יעברו שימוש מעשי ויתמחו ויוסיפו ידיעות על ידיעותיהם, וכמו שמצינו בבית שני כשלא היה שמן המשחה לחנך בו את הכהן הגדול שהיתה עבודתן מונכת".

הגר"א - בכל אדם יש רוח שעל ידה יכול לדעת מה שליחותו ותפקידו בעולם הזה

"נביא אקיס להם מקרב אחיהם" (יח, יח)

הנה מלבד תפקידו כמוכיח וכמודיע את דבר ה' לישראל, היה הנביא מדריך כל איש מישראל מהי שליחותו בעולם הזה, וכיצד יוציא לפועל את תיקונו. ברם, משבטלה הנבואה אין איש יודע מה ענינו ושליחותו עלי אדמות, ופעמים רבות חולפות שנים ארוכות עד שאדם מבין ומשיג מהו תפקידו, ובמקרים רבים

שלמה בן ניסים וסרמן (סק"ג) ז"ל
אדוארד בן נגייה מזין ז"ל
זוהרה בת חנה בן חמו ע"ה

רחמים בן לאה שחיבר ז"ל
גבריאל בן לאומה מימון ז"ל
יעל מאשה יהודית בת יעקב אהרון וייס

לע"י ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן שאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאניה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

כי מחד נראה כצד א' שיש מקום לחוש שמא ימות, שהרי הכהן עצמו אומר "פן ימות במלחמה", וכן מצינו שהיוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו מחשש שימות. ומאידך, מדברי הרמב"ם בהלכות מלכים (שם) משמע כצד ב', שכן כתב "מאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וכו', וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה", והיינו שהחיוב הוא להילחם מתוך בטחון שלא יאונה לו כל רע. והוסיף, שכן מפורש בכתוב, שציוותה התורה "אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם", והטעם הוא "כי ה' אלוהיכם ההולך עמכם להילחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם", כלומר שאסור לירא אלא יש לבטוח בה' שישמור עליו ויציל אותו. ועיין עוד שם מה שהכריע בגדר הענין, ופלפל עוד בדעת הרמב"ם והרמב"ן.

מזן הראש"ל שליט"א – עד היכן מגיעה תפילתו של שליח ציבור בעל אייפון?

"מי האיש הירא ורך הלבב" (כ, ח)

פירש"י "הירא מעבירות שבידו". ורבינו יוסף חיים זיע"א- שהשבע ביום יג' אלול יחול יום פטירתו- הקשה ביבן יהודיע' (סוטה מד, א) שהמילה "בידו" היא שפת יתר. ותיקן, שכרדעו העבירות שעשה האדם נרשמות בשרטוטי ידיו ומצחו. ואמנם ביום שחטא עדיין אין העבירה עושה רושם, שמא יעשה תשובה, אך משלא עשה תשובה נחקק הרושם בגופו עד שישוב. והוא שאמר "הירא מעבירות שבידו", היינו שלא עשה עליהן תשובה והרושם שלהם ניכר בידו. וב'בית ישראל' (פר' שופטים תש"ט) פירש שהוא כעין שאמר "ולקו"ש משלי תתקס"א" "אדם שיש בו עבירות ומתוודה ואינו חוזר דומה למי שטובל ושרץ בידו שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה, זרקו מידו וטבל במ' סאה מיד עלתה לו טבילה, שנאמר ומודה ועובד ירוחם". ואף כאן מדובר באדם שמחזיק בעבירות ולא מניח אותם מידו ולכן חייב לחזור מהמלחמה. והדבר תמוה, כיצד יתכן שאדם מחזיק בעבירה ואף על פי שמבין יודע שהיא מסכנת אותו במלחמה אינו מוכן לפרוש ממנה ולעזובה? ואם הוא אכן "ירא ממנה" מדוע עדיין היא "בידו"? וכי מי שמפחד מנחש ארסי שבידו ימשיך להחזיק בו? והרי אין הוא חסר דעת!

ואכן תמיהה רבתי היא, אך נדמה שבדורנו התשובה ברורה, שכן מדובר באדם שמחזיק מכשיר פסול, "אייפון" או שאר אבות הטומאה, ולכן נקרא הדבר "עבירות שבידו", שבכל עת מחזיק הוא את המכשיר הטמא בידו ואינו מוכן לפרוש ממנו, למרות שהדבר מקלקל אותו ברוחניות ומוריד אותו לבאר שחת. התפילה אינה תפילה, והלימוד כמו גלמוד, והמחשבה נמשצת בגלות ויראה... כמה ביטול תורה, כמה בזבוז זמן, כמה מלוני רגעים שנשרפים על לא כלום. הוא רואה ושומע שגדולי הדור זועקים על כך בדם ליבם, אך "קשה עלי פרידתכם", קשה היא הפרידה מהמכשיר שהפך ל"חבירו הטוב" של האדם... ולכן גם כשמגיעה מלחמה, אף שמתירא הוא "מעבירות שבידו" בידוע שמכשיר זה הינו חפצא גמור של עבירה, למרות הכל עדיין "בידו" הוא. וגם עתה בעמדנו ערב הימים הנוראים, שבהם מתחוללת מלחמה עזה שבה מבקשים המקטרגים לגזור על האדם גזרות קשות, כה מתבקש הוא שישליך מידו תכף ומיד את המכשיר הטמא שמכריע את הכף לרעה חרף כל הזכויות שבכף השניה. אך ראה זה פלא, שהאייפון עדיין "בידו", ואין הוא מוכן לעזוב. ואם במלחמת בשר ודם "הירא מעבירות שבידו" חוזר לביתו, הרי שבמלחמת הימים הנוראים אין לאן לחזור, כי זה או חיים או ההיפך מכך ח"ו. או שנה טובה ומתוקה של התחזקות בתורה וצניעות ויראת שמים, ללא האייפון שיושלך לנהר יחד עם כל העבירות, או שנה נוספת של קרירות ברוחניות וטומאה וביטול תורה יחד עם כל ההשלכות והסיכונים הרבים הכרוכים בכך. לא לחינם האריך מרן הראש"ל רבינו יצחק יוסף שליט"א בשיעורו מוציא שבת שעברה בחומרת הענין של השימוש במכשירים הפסולים, ולא נחה דעתו עד שהורה, ששליח ציבור שמחזיק אייפון, על ציבור המתפללים למחות בו ולצאת מנזרת הכנסת, שכן פסול הוא לשימש כש"ץ, ומה גם שתפילתו אינה עולה אפילו עד לגג בית הכנסת, ועל אחת כמה וכמה שאינה מגיעה לשמים, וכיצד יכול הוא לשימש כצינור המעלה את תפילות כל הציבור עד לרקיע? בעזרת ה', בראש השנה הבא עלינו לטובה לא נשכח לקבל על עצמנו בשעת ה"תשל"ך להשליך את האייפון למצולות ים, ויפה שעה אחת קודם...

אינו משיג זאת כלל בימי חייו. ברם, הגר"א בפירושו למשלי (טז, ד) גילה שגם בזמננו שכלתה הנבואה ישנה דרך שעל ידה ישיג האדם מעצמו את תיקונו. ולדבריו טמון סוד הענין בפסוקים (שם) "לאדם מערכי לב, ומה' מענה לשון. כל דרכי איש זך בעיניו ותוכן רוחות ה'. גול אל ה' מעשיר ויכונן מחשבותיו". וזו לשוננו, "כל אדם ואדם יש לו דרך בפני עצמו לילך בו, כי אין דעתם דומה זה לזה, ואין טבע ב' בני אדם שווה. וכשהיו נביאים, היו הולכים אצלם לדרוש את ה', והיה הנביא מגלה לאדם על פי משפט הנבואה את דרכו אשר ילך בה לפי שורש נשמתו. והוא "לאדם מערכי לב", שלו לא היה אלא לערוך את לבבו לדרוש ה' בכל לבבו, ומה' היה מענה לשון על ידי הנביא איך יתנהג". וכשבטלה הנבואה, איש רוחו הוא יודיענו איך להתנהג, כי רוח הקודש יש לכל אדם ואדם. אך "אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון, ואין ברוחו רמיה", כלומר כי רק כאשר אין ברוחו שום דופי, אז "תוכן רוחות ה'", אבל מי יאמר ויכתי לבי, שאין ברוחו רמיה כלל, ואין טבעו מתאוה ונטה חרץ מרצונו ית', והרי אם ח"ו יש בלבבו שורש קטן פורה ראש ולענה, יש ברוחו רמיה אם יתנהג על פיה, כי "דרכי איש זך וישר בעיניו", ויפול משמים לארץ עד שיסור מדרכי ה'. והוא "גול אל ה' מעשיר", כלומר עכשיו אין לנו להלך בגדולות ונפלאות, אלא רק שיהיו מעשינו אל ה', היינו לפי רצונו ית', וממילא "ויכונן מחשבותיו". תורף דבריו, שאכן קיימת אפשרות שיגלה האדם בעצמו את תיקונו ושליחותו בעולם הזה [נהגרא מגדיר רוח זו כעין "רוח הקודש"], אך רוב כלל בני האדם אינם יכולים להשיג זאת, כיון שהתנאי לכך הוא שיהא זה אדם שאין ברוחו רמיה, והינו דבק בהשי"ת ללא שום פניה ונגיעה עצמית, ומכיון שהאדם מלא נגיעות ורואה עצמו כזך וישר אין הוא יכול לזכות בוה. ולכן אין לו אלא לקיים את מצוות השי"ת ועל ידי כן יבוא על תיקונו.

"מלחמות צריכות כוונה" – חקירת ה'קהילות יעקב' בגדרי כוונת החייל בשעת המלחמה

"אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם" (כ, ג)

ברותינו הראשונים נחלקו בגדר הענין. דעת הרמב"ם בספר המצוות (ל"ח נח") שאזוהרה היא שלא לירא במלחמה, והמתירא עובר על איסור תורה. וכתב "הזהירו מלירא בעת המלחמה, וחובה עלינו להתגבר ולעמוד ולהתחזק כנגד העם האחר, וכל מי שיתוג אחר ויברח עובר על לא תעשה". וכן כתב בהלכות מלכים (פ"ז הט"ו) "ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה וזכרונו מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבלי עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם וגו'". אך הרמב"ן בהשגות כתב, שאין זו מצוה ואזוהרה אלא הבטחה שאין ממה לירא במלחמה שכן "כי ה' אלוהיכם ההולך עמכם להילחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם". והוסיף, שכן מוכח מדברי השוטר"ם "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", כי לא מסתבר שמי שמפחד יתבקש לפרסם חטאו ולהראות לעין כל שאין הוא מציית לציווי התורה שלא לפחד מהמלחמה. וב'מגילת אסתר' [מאת רבי יצחק ליאון ב"ר אליעזר למשפחת אבן צור. מצאצאי מגורשי ספרד. חי באנקונה שבאיטליה סביב שנות השי"ן. נודע על שם ספרו 'מגילת אסתר', פירוש על ספר המצוות לרמב"ם, שמגן על הרמב"ם מפני השגות הרמב"ן] צידד כרמב"ם, כי אם כרמב"ן שזו הבטחה מנין לו לכהן להבטיחם שלא ייראו מפני האויבים, והרי שמא יפלו בידיהם, שכן בכל מלחמה היו מעבירים כרוז זה ולמרות זאת לפעמים היו נופלים ביד אויביהם. ובהכרח שזוהו ציווי. ואת טענת הרמב"ן דחה, שאכן השוטר"ם היו מבקשים מרכי הלב לשוב לביתם כדי שלא יפול לב העם במלחמה, אף שהיה כרוך בוה פרסום לחטאם. עוד יש ליישב דעת הרמב"ם על פי דברי מרן בעל ה'קהילות יעקב', הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל בספר 'ברכת פרץ', שחלקו על הרמב"ם שכל ציבור רבי בקשרי המלחמה, ולא בשעה שהכהן מדבר אל העם לפני המלחמה, ואם כן אין בכך משום פרסום חטא, שהרי רכי הלב היו שבים לביתם לפני המלחמה. ב. ובברכת פרץ חקר בגדר החיוב לדעת הרמב"ם, האם ציוותה התורה שילך הלוחם במסירות נפש ושלא יהיה איכפת לו מחייו כלל ויהיה מסור למלחמה לקדש שם שמים. או שמא החיוב הוא להילחם מתוך בטחון בהשי"ת שינצל ולא יקרר לו כלום [אך לפי צד א' יש מקום לחוש שמא ימות, אך הציווי הוא שלא יהיה איכפת לו מכך והיעקר בעיניו יהא לקדש השמן].

אם האדם נשאל לפני לידתו האם ברצונו להיות עשיר או עני, מדוע רוב העולם עניים?

האזינו לשיחות הרב ראובן גולן, בעמדות 'קול הלשון', ובטל' 03-6171001 [הקט 1-1-2-48-1-1], או באתר 'קול הלשון'. לתגובות והערות על העלון, או הצטרפות לרשימת התפוצה שלחו הודעה ל- rg5740@gmail.com

לעיני יעקב בן פרחא לוי ז"ל ע"י כוכבי ♦ הניאל בן שמעון בר כוכבא ז"ל ♦ יצחק בן רחל מזרחי ז"ל ע"י חלפון ♦ סוליקה בת רחל חייבי ע"ה ע"י חן

אברהם סגל בן שבתאי הלוי ז"ל
באטה בת הילדה ע"ה ע"י רוזין
נהיה בת פרי מוסאי ע"ה

יעקב בן יעקב יעקובסון ז"ל
עשהאל בן רחל חייבי ז"ל
אברהם בן רחל אריאל ז"ל

אליהו בן עישה תורג'מן ז"ל
מנס בן יוסף ולאח ז"ל
דוד בן מרים חייבי ז"ל